

Державний вищий навчальний заклад
«Донецький національний технічний університет»
Кафедра управління і фінансово-економічної безпеки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи

Сергій ПОДКОПАЄВ

08 » 09 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДВП5 Управління природними ресурсами

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень освіти: третій (освітньо-науковий)

Спеціальність: 073 Менеджмент

Освітня програма: Менеджмент

Мова навчання: українська

Луцьк – 2022

Робоча програма навчальної дисципліни «Управління природними ресурсами» для
аспірантів спеціальності 073 Менеджмент.

2 вересня 2022 р. – 10 с.

Розробник: Попова О.Ю., професор, д-р економ. наук, завідувач кафедри управління і
фінансово-економічної безпеки

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри управління і фінансово-економічної
безпеки

Протокол № 1 від 31.08.2022 р.

31.08.2022 р.

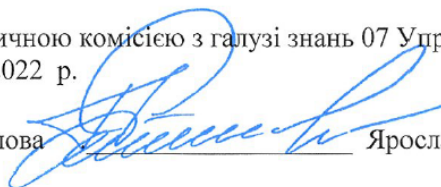
Зав. кафедри

Ольга ПОПОВА

Схвалено науково-методичною комісією з галузі знань 07 Управління та адміністрування
№ 1 від “08” вересня 2022 р.

“08” вересня 2022 р. Голова

Ярослав ЛЯШОК

Загальна інформація

Форма навчання	Денна	Заочна
Статус	Вільного вибору	Вільного вибору
Обсяг в кредитах ЄКТС	4	4
Обсяг в годинах за навчальним планом, разом: в тому числі:	120	120
лекцій:	16	6
практичні заняття:	16	2
лабораторні заняття:	---	---
семінари:	---	---
самостійна робота:	88	112
Індивідуальна робота	---	---
Форма підсумкового контролю	Залік	Залік
Дисципліну викладають	Викладач – Попова О.Ю., https://donntu.edu.ua/egf/ufeb , e-mail – olha.popova@donntu.edu.ua	

Передумови для вивчення дисципліни: менеджмент, економічна теорія, стратегічний менеджмент, економічна теорія, вища математика, теорія ймовірностей та математична статистика, управління ризиками.

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – формування у здобувачів системи знань з методів управління природними ресурсами, використання еколого-економічних важелів і інструментів охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування, опанування уміннями визначати екологічну й економічну ефективність заходів з управління природними ресурсами, оцінювати збитки від забруднення навколишнього середовища, а також формування вмінь проводити дослідження, пов'язані з удосконаленням фінансово-економічного механізму раціонального використання природних ресурсів та управління екологічними ризиками.

Завдання дисципліни полягає в опануванні теоретичними знаннями для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати; демонстрації знань теорій, методів і функцій управління природними ресурсами, навичок виявлення проблем та обґрунтування рішень з управління природними ресурсами; застосовуванні методів управління природними ресурсами в умовах ризиків; демонстрації навичок аналізу екологічних ризиків при прийнятті рішень з управління природними ресурсами та здійснення відповідних управлінських заходів щодо підвищення рішень з управління природними ресурсами в умовах ризику.

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

ЗК03. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК04. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері менеджменту на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

Фахові компетентності:

ФК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у менеджменті і дотичних до нього міждисциплінарних напрямках.

ФК02. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами, опрацьовувати наукову літературу з управління та адміністрування та ефективно використовувати нову інформацію з різних джерел.

ФК03. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у сфері менеджменту в закладах вищої освіти.

ФК04. Здатність ініціювати, розробляти, реалізовувати та управляти науковими проектами у менеджменті і дотичних до нього міждисциплінарних напрямках та /або складати пропозиції щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності.

Програмні результати навчання:

ПРН02. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми менеджменту державною та англійською мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях.

ПРН03. Розробляти та досліджувати концептуальні, математичні і комп'ютерні моделі процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у галузі менеджменту та дотичних міждисциплінарних напрямках.

ПРН05. Глибоко розуміти загальні принципи та методи управлінських наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері менеджменту та у викладацькій практиці.

ПРН06. Планувати і виконувати наукові і прикладні дослідження з менеджменту та дотичних міждисциплінарних напрямків з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми; складати пропозиції щодо фінансування досліджень та/або проектів.

ПРН08. Розробляти і викладати спеціальні навчальні дисципліни з менеджменту у закладах освіти.

3. Очікувані результати навчання

- Після засвоєння дисципліни «Управління природними ресурсами» здобувачі повинні:
- знати базові визначення управління природними ресурсами як економічної категорії;
 - бути обізнаними в змісті та специфіці форм і процедур оцінювання та аналізу рішень з управління природними ресурсами та еколого-економічних ризиків;
 - визначати та позиціонувати ефективність управління природними ресурсами серед інших показників ефективності управління природними ресурсами з урахуванням еколого-економічних ризиків;
 - вільно володіти термінологічним апаратом ;
 - розуміти значення й особливості найбільш поширених моделей управління природними ресурсами в умовах еколого-економічного ризику;
 - уміти самостійно готувати презентацію, есе, що містить висвітлення проблеми, мети, методів та засобів дослідження, порядок обробки даних, висновки щодо вирішення поставленого завдання; вести діалог та наукову дискусію, захищати авторську позицію у сфері управління природними ресурсами та у викладацькій практиці;
 - володіти навичками ознайомлювального, вибіркового й вивчаючого читання на матеріалах оригінальних наукових текстів з питань управління природними ресурсами з урахуванням еколого-економічних ризиків;
 - володіти навичками написання есе, доповідей, заявок (зокрема для участі на конференціях);
 - володіти навичками перекладу як з англійської мови на рідну, так і з рідної на англійську в межах фахової тематики;
 - застосовувати професійну термінологію, понятійний апарат та лексику зі спеціальності 073 Менеджмент.

4. Засоби діагностики результатів навчання

- Засоби оцінювання та методи перевірки результатів навчання:
- презентація (поточний контроль);
 - експрес тести за темами для самостійного вивчення (поточний контроль);
 - експрес тести за темами лекційних занять (поточний контроль);
 - проблемно-орієнтована дискусія за темами лекційних занять та темами самостійної роботи (поточний контроль);
 - поточні контрольні роботи за темами лекційних занять та темами самостійної роботи (поточний контроль)
 - залік (підсумковий контроль).

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Поточний контроль відбувається під час практичних занять.

Підсумковий (семестровий) контроль здійснюється у формі заліку в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою дисципліни «Управління природними ресурсами», і в терміни, встановлені навчальним планом та графіком навчального процесу. Максимальний бал, що може отримати аспірант за результатами поточного контролю дорівнює 40 балів. За наявності помилок або при несвоєчасному виконанні оцінка знижується до 60% від максимальної. завдання. Під час семестрового контролю враховуються результати усіх видів роботи відповідно до розподілу балів, які отримують аспіранти:

Поточний контроль для денної форми навчання								Максимальний бал (залік)
Пр1	Пр2	Пр3	Пр4	Пр5	Пр6	Пр7	Пр8	
12	13	12	13	12	13	12	13	100
7	8	7	8	7	8	7	8	60

Примітки: 1) Пр1, Пр2 і т.д. практичні заняття;

2) У чисельнику максимальний бал – при своєчасному та правильному виконанні, у знаменнику – мінімальний (при правильному, але несвоєчасному виконанні).

Поточний контроль, заочна форма навчання		Максимальний бал (залік)
ПР1	ПР2	
50	50	100
30	30	60

Критерії оцінювання складових поточного контролю (залежно від поставлених задач та вибраної складової контролю перед аспірантом на поточному практичному занятті):

Презентація – макс. 5 балів:

- структура, логіка побудови:
 - * наявні всі елементи презентації (вступ, основна частина, заключна частина), вірно визначені об'єкт, предмет, мета, задачі, усі частини презентації містять необхідні елементи – макс. 3 б.,
- термінологічний апарат презентації:
 - * вживання термінів і понять є коректним та адекватним – макс. 2 б.

Експрес тести – макс. 5 балів:

- усе відповіді є правильними – макс. 5 б.

Проблемно-орієнтована дискусія – правильна структура, переконливість, лаконічність, коректність вживання фахової термінології, відповідність вимогам, наявність усіх елементів, етичність – від 0 до 5 балів,

Поточні контрольні роботи – правильність отриманих результатів, наявність ґрунтовних висновків, викладення методики вирішення поставлених задач – від 0 до 5 балів.

Підсумкове оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою та національною шкалою для заліку «зараховано», «незараховано». При оформленні документів за

екзаменаційну сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань за різними шкалами:

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою для заліку
90-100	зараховано
74-89	
60-73	
0-59	не зараховано

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Основні теми дисципліни

Тема 1. Предмет і основні задачі дисципліни «Управління природними ресурсами».

1. Управління природними ресурсами як система економічних знань.
2. Предмет, методологічна основа, методи та завдання управління природними ресурсами.
3. Класифікація природних ресурсів і екологічних благ. Принципи екологобезпечного розвитку.
4. Взаємозв'язок економіки та екології.

Тема 2. Сталий розвиток і збереження природно-ресурсного потенціалу навколишнього середовища.

1. Трансформація моделі економічного зростання з позиції економіко-екологічного підходу.
2. Концепція сталого розвитку.
3. Класифікація порушень навколишнього природного середовища.
4. Природоємність як показник ефективності функціонування природно-продуктової системи.

Тема 3. Зовнішні екологічні ефекти і їх інтерналізація.

1. Екстернальні витрати: визначення і класифікація.
2. Інтерналізація екстернальних витрат.
3. Модель визначення податків А. Пігу. Механізм дії податку Пігу. Визначення ставки податку Пігу.

Тема 4. Економічна оцінка екологічних благ і основні методи оцінки природних ресурсів.

1. Проблеми визначення цінності ресурсів в сучасних умовах.
 2. Економічна і позаекономічна оцінка екологічних благ.
 3. Земельні ресурси як засіб виробництва. Економічна родючість ґрунтів. Негативні та позитивні фактори, що впливають на родючість ґрунтів. Основні напрямки раціонального використання. Державний земельний кадастр. Поліваріантність використання природної сировини.
 4. Мінеральні ресурси та їх класифікація. Раціональне використання корисних копалин (економічний аспект). Державний кадастр родовищ корисних копалин. Економічні проблеми використання ресурсів морів та океанів.
- Економічна оцінка природних ресурсів.

Тема 5. Еколого-економічні ризики управління природними ресурсами.

1. Джерела еколого-економічних ризиків управління природними ресурсами
2. Види еколого-економічних ризиків управління природними ресурсами.
3. Плата за забруднення природного середовища: основні концепції, принципи, методи розрахунку в Україні.

Тема 6. Поняття, класифікація, методи оцінки збитків за забруднення навколишнього природного середовища.

1. Поняття природоохоронної діяльності. Природоохоронні заходи та їх види.
2. Екологічні, соціальні, економічні результати природоохоронних заходів і їх складові. Види екологічних витрат. Складові екологічних витрат.
3. Капітальні витрати. Експлуатаційні витрати. Загальні витрати на впровадження природоохоронних проектів.

Тема 7. Фінансування проектів управління природними ресурсами.

1. Поняття «екологізація економіки». Співвідношення понять «екологізація» та «природоохоронна діяльність».
2. Поняття фінансово-економічного механізму екологічного регулювання, його складові елементи. Екологічно орієнтований інвестиційний менеджмент.
3. Методи оцінки ефективності інвестицій у природоохоронні проекти.
4. Визначення ефекту природоохоронних заходів з управління природними ресурсами

Тема 8. Інструментарій управління природними ресурсами в умовах еколого-економічних ризиків.

1. Види екологічних податків в Україні.
2. Плата за забруднення природного середовища: основні концепції, принципи, методи розрахунку в Україні.

6.2. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Предмет і основні задачі дисципліни «Управління природними ресурсами». Економічні методи управління якістю навколишнього середовища. Основні принципи управління природними ресурсами і методологія еколого-економічного аналізу	2	1
2	Тема 2. Сталий розвиток і збереження природно-ресурсного потенціалу навколишнього середовища. Концепція сталого розвитку. Природоємність як показник ефективності функціонування природно-продуктової системи.	2	
3	Тема 3. Зовнішні екологічні ефекти і їх інтерналізація. Інформаційні і інші бар'єри. Податки та дотації. Теорема Р. Коуза. Правило «забруднювач платить». Теорема Коуза і екологічна політика	2	
4	Тема 4. Економічна оцінка екологічних благ і основні методи оцінки природних ресурсів. Класифікація методів оцінки: ринкова оцінка природних ресурсів; витратний підхід; рента; концепції альтернативної вартості і загальної економічної цінності.	2	
5	Тема 5. Еколого-економічні ризики управління природними ресурсами. Екологічне страхування. Система стимулювання природоохоронної діяльності і її інструменти. Кредитування інвестиційних проектів з урахуванням екологічних ризиків	2	

6	Тема 6. Поняття, класифікація. методи оцінки збитків за забруднення навколишнього природного середовища. Укрупнена оцінка економічного збитку від забруднення атмосфери, водних джерел, земельних ресурсів, розміщення твердих промислових відходів. Метод прямого рахунку. Метод розрахунку по «монозабруднювачу». Метод узагальнених непрямих оцінок.	2	1
7	Тема 7. Фінансування проектів з управління природними ресурсами. Поняття «ефект». Види ефекту. Визначення ефекту від екологоспрямованих заходів підприємства. Інтегрований соціально-економічний результат природоохоронної діяльності. Чистий економічний ефект природоохоронних заходів, його розрахунки, види, цілі та умови застосування. Методи оцінки екологічних ефектів природоохоронних проектів. Облік фактору часу при прийнятті природоохоронних заходів.	2	
8	Тема 8. Інструментарій управління природними ресурсами в умовах еколого-економічних ризиків. Екологічне страхування. Система стимулювання природоохоронної діяльності і її інструменти. Кредитування інвестиційних проектів з урахуванням екологічних аспектів	2	
Усього годин		16	2

5.3 Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Предмет і основні задачі дисципліни «Управління природними ресурсами». Концептуальні моделі взаємодії економіки і оточуючого середовища. Вчення В. І. Вернадського про біосферу та ноосферу. Критерії ефективності та основні етапи господарювання в сфері природокористування в Україні та в світі	11	14
2	Тема 2. Сталий розвиток і збереження природно-ресурсного потенціалу навколишнього середовища. Права власності і використання природних ресурсів на сучасному етапі розвитку суспільних відносин. Антропогенні проблеми довкілля. Підходи до економічної оцінки природних факторів	11	14
3	Тема 3. Зовнішні екологічні ефекти і їх інтерналізація. Визначення ефекту природоохоронних заходів підприємства	11	14
4	Тема 4. Економічна оцінка екологічних благ і основні методи оцінки природних ресурсів. Економічна оцінка екологічних благ і основні методи оцінки	11	14

5	Тема 5. Еколого-економічні ризики управління природними ресурсами. Екологічні ризики: класифікація та аналіз. Природні ризики. Критеріальна система оцінювання еколого-економічних ризиків управління природними ресурсами	11	14
6	Тема 6. Поняття, класифікація, методи оцінки збитків за забруднення навколишнього природного середовища. Екологічні витрати та збитки: поняття, класифікація. Методи оцінки збитку за забруднення навколишнього природного середовища	11	14
7	Тема 7. Фінансування проектів з управління природними ресурсами. Поняття і показники ефективності природоохоронних заходів	11	14
8	Тема 8. Інструментарій управління природними ресурсами в умовах еколого-економічних ризиків. Еколого-економічні інструменти ефективного природокористування і охорони довкілля	11	14
	Усього годин	88	112

6.4 Індивідуальні та/або групові завдання

Виконання навчально-дослідного завдання не передбачено.

7. Література

7.1. Основна

1. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища". URL: <https://shp-gromada.gov.ua/news/1587125341/>
2. Поп С. С. Управління природокористуванням : навч. посіб. / рец. : М. С. Дністрянський, А. В. Мельник. Ужгород: УжНУ, 2021. 86 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/37796>
3. Шарий Г.І., Тимошевський В.В., Міщенко Р.А., Юрко І.А.. Управління земельними ресурсами: [навчальний посібник]. Полтава: ПолтНТУ, 2019. 172. URL: http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/5998/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%B%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%20%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%83%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20_%D0%A8%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%B9.pdf
4. Самойленко Н.М., Райко Д.В., Аверченко В.І. Організація та управління в природоохоронній діяльності : навч. посіб. Харків : НТУ «ХПІ», Видавництво «Лідер», 2018. 174 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/b28f6cc0-32d3-41e1-a2fd-2ba60033741a/content>
5. Екологічні основи управління водними ресурсами : навч. посіб. / А.І. Томільцева, А.В. Яцик, В.Б. Мокін та ін. К.: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 200 с. URL: <http://dea.edu.ua/img/source/Book/4.pdf>

7.2. Додаткова

6. Економіка довкілля і природних ресурсів: навчальний посібник / за заг. ред. П. Т. Бубенка; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ, 2014. 280 с. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/38964/>.

7. Розпорядження КМУ "Про схвалення Концепції управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру": від 22 січня 2014 р. № 37-р
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1198-98-%EF>
8. Екологічний ризик: методологія оцінювання та управління : навч. Посібник. [Г. Лисиченко, Г. Хміль, С. Барбашев, ін.]. К.: Наукова думка, 2014. 328 с.
9. Протокол по стратегической экологической оценке. URL: <http://www.unece.org/env/eia/documents/legaltexts/protocolrussian.pdf>

7.3. Методична

1. Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Управління природними ресурсами» / О.Ю. Попова, Я.О. Ляшок, І.Б. Швець Луцьк: ДонНТУ, 2023. 30 с. (заплановано).

8. Інформаційні ресурси

1. Інтернет-портал для управлінців: офіційний веб-портал. URL: <http://management.com.ua>.
2. Інтернет портал інституту ризик-менеджменту: офіційний веб-портал. URL: <http://theirm.org/>
3. Науково-практичний журнал «Збалансоване природокористування». URL: <http://journals.uran.ua/bnusing>
4. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/>
5. Natural Resource Management. URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences/natural-resource-management>
6. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського: офіційний веб-портал. URL: <http://nbu>